

Målnummer: B93-91 **Avdelning:**

Domsnummer: DB83-94

Avgörandedatum: 1994-03-30

Rubrik: Chef för dansteater har underlåtit att i tid inbetala innehållna skatter. Med hänsyn bl a till att kronofogdemyndigheten vid tidigare tillfällen träffat uppgörelser med henne om avbetalningsplaner och till att hon på grund av de kulturvårdande myndigheternas uttalanden trott sig kunna påräkna ökade bidrag till verksamheten har hon ansetts inte böra fällas till ansvar för brott mot 81 § 1 st uppbördslagen (1953:272). Hovrätts prövning av fråga om betalningsskyldighet enligt 77 a § uppbördslagen på yrkande av åklagare som inte styrkt sin behörighet att företräda Riksskatteverket har ansetts som domvilla enligt 59 kap 1 § 1 st 4 RB.

Lagrum:

- 77 a § uppbördslagen (1953:272)
- 81 § uppbördslagen (1953:272)
- 59 kap. 1 § 4 rättegångsbalken (1942:740)

Rättsfall:

- NJA 1974 s. 423
- NJA 1975 s. 745
- NJA 1977 s. 711
- NJA 1981 s. 1014

REFERAT

(Jfr 1974 s 423, 1975 s 745, 1977 s 711 och 1981 s 1014)

Allmän åklagare yrkade vid Umeå TR ansvar å B.H. för brott mot uppbördslagen enligt följande gärningspåstående: B.H. har i egenskap av företrädare för ideella föreningen Dansteater Nord i Umeå, uppsåtligen eller av grov oaktsamhet åsidosatt sin skyldighet att inbetala skatt som innehållits för annan med sammanlagt 222 342 kr, varav 104 942 kr inte inbetalats och 117 400 kr inbetalats för sent. Beloppet, som är att anse som betydande, har avsett uppbördsrådena januari-maj 1986, oktober-november 1987, januari 1988 samt januari-juli 1989.

Åklagaren gjorde alternativt gällande att av det sammanlagda beloppet, 222 342 kr, 85 942 kr inte inbetalats och 136 400 kr inbetalats för sent.

Åklagaren yrkade vidare, jämlikt 77 a § uppbördslagen, förpliktande för B.H. att utge skattebelopp om 104 942 kr jämte restavgift. TR:n (ordf tingsfiskalen Maria Lindhe) anförde i dom d 25 maj 1990: Domskäl. B.H. har erkänt att hon inte i rätt tid inbetalat de belopp som omfattas av åtalet men bestritt att hon handlat med uppsåt eller av grov oaktsamhet. Hon har bestritt det särskilda yrkandet.

Åklagaren har som skriftlig bevisning åberopat anmälan från Länskattemyndigheten i Västerbottens län om misstänkt skattebrott mm. B.H. har berättat följande. Hon startade Dansteater Nord 1982. Verksamheten växte och 1986 upptäckte hon att hon inte kunde betala in skatt i tid. Hon tog därför kontakt med lokala skattemyndigheten och med länskattemyndigheten. Hon blev därifrån hänvisad till kronofogdemyndigheten som gjorde upp en avbetalningsplan. I enlighet med denna har skatten betalats. Under hösten 1988 var hon i kontakt med kommunen och landstinget för att få förhöjda

anslag till verksamheten. De var mycket positiva till att Dansteater Nord skulle finnas kvar och hon fick därför förhoppning om att anslagen skulle höjas. AMS tillsköt vid denna tidpunkt en halv miljon kronor. Senare visade det sig att anslagen uteblev och hon lade därför ner verksamheten i slutet av våren 1989. Under hela perioden åtalet avser har hon haft täta kontakter med kronofogdemyndigheten och har därför trott att betalning på sätt som skett i efterskott var i sin ordning. Om hon hade förstått att det var felaktigt hade hon lagt ner verksamheten långt tidigare. Föreningen har nu inga anställda. Hon har själv arbetat som teaterlärare i föreningens regi och av de medel som intjänats har hon under våren 1990 erlagt 19 000 kr i enlighet med avbetalningsplan till kronofogdemyndigheten. Hon kommer nu att sälja ut föreningens inventarier för att få medel att erlägga skulden. Hon tycker att det är högst märkligt att reaktionen mot hennes handlanden kommit så sent. När det gäller det särskilda yrkandet saknar hon dessutom ekonomisk förmåga att personligen betala beloppet.

TR:ns bedömning.

Åklagaren har lämnat B.H:s uppgifter utan erinran. TR:n lägger därför hennes egna uppgifter till grund för bedömningen om hon uppsåtligt eller av grov oaktsamhet gjort sig skyldig till brott mot uppbördslagen. B.H. har i egenskap av ställföreträdare för ideella föreningen Dansteater Nord underlåtit att inom föreskriven tid inbetala, enligt hennes egna uppgifter, innehållna skattemedel om 136 400 kr samt underlåtit att erlägga 85 942 kr. Hon har varit medveten om sin skyldighet att erlägga ifrågavarande belopp. Trots att hon insett att hon inte skulle kunna fullgöra denna skyldighet i rätt tid har föreningen drivits vidare. TR:n finner mot bakgrund av att hon vidtagit åtgärder då hon insett att hon inte kunde fullgöra denna skyldighet och genom de efterföljande kontakterna med kronofogdemyndigheten och andra berörda myndigheter att B.H. får anses haft fog för att tro att verksamheten kunde fortsätta till dess hon kunde få ordning på föreningens ekonomi. På grund härav kan hon inte anses ha i uppbördslagens mening av uppsåt eller av grov oaktsamhet underlåtit att fullgöra sin skyldighet att inbetala innehållna skattebelopp. Åtalet för uppbördsbrott och yrkandet om betalningsskyldighet skall därför lämnas utan bifall.

Domslut. Åtalet ogillas.

Yrkandet om betalningsskyldighet enligt 77 a § uppbördslagen (1953:272) ogillas.

Åklagaren fullföljde talan i HovR:n för Övre Norrland och yrkade att HovR:n skulle döma B.H. för brott mot uppbördslagen. Åklagaren justerade åtalet på så sätt, att av det sammanlagda beloppet som innehållits, 222 342 kr, 93 579 uppgavs inte alls ha inbetalats och 128 763 kr ha inbetalats för sent.

Vidare yrkade åklagaren bifall till sin talan om förpliktande för B.H. att jämlikt 77 a § uppbördslagen utge ej inbetald skatt, dock att beloppet nedsattes till 93 579 kr jämte restavgift.

B.H. bestred ändring.

HovR:n (hovrättsråden Meurling och Kjell Persson, tf hovrättsassessorn Lindgren, referent, samt nämndemännen Näsman och Westmark) anförde i dom d 14 dec 1990: Utredningen i målet består av förhör med B.H. och en anmälan från lokala skattemyndigheten om misstänkt skattebrott m m samt vidare av vittnesförhör med kronokommissarien S-O.L..

B.H. har uppgivit: Vid starten 1982 fanns det tre dansare. År 1985 flyttade Dansteater Nord in i egna lokaler och samtidigt utökades verksamheten. År 1986 var 12 personer anställda vid dansteatern. Dansteatern erhöll stöd från staten och kommunen. Anslagen höjdes dock inte i önskvärd takt, inte ens med konsumentprisindex. Hon kunde inte betala de anställda avtalsenliga löner,

utan de kunde endast erhålla 5 000 kr per månad. Verksamheten var beroende av ideellt arbete. 1989 fanns 30 personer anställda vid dansteatern. Någon gång under 1986 insåg hon att hon inte kunde betala in innehållna skatter och hon hade klart för sig att hon redan var restförd. Efter kontakt med kronofogdemyndigheten upprättades en avbetalningsplan som innebar att hon betalade av skatterna med 5 000 kr per månad. Nästa gång hon inte kunde betala in skatterna upprättades en ny avbetalningsplan. Dansteaterns likviditet var hela tiden mycket dålig. Hon låg alltid efter med betalningar och hon fortsatte verksamheten trots att hon visste att det inte fanns pengar till skatten. Om hon redan 1986 fått klart för sig att det var brottsligt att inte inbetala skatterna i tid, hade hon lagt ned verksamheten. Hon fick i stället den uppfattningen att det gick bra att betala i efterhand. De innehållna men icke inbetalade skattemedlen användes till att betala bl a löner och hyror. Hon avsåg hela tiden att betala in skatterna, om än i efterhand. Hon har satsat privata medel, bl a ett arv, i verksamheten. Hon har även personligen övertagit betalningsansvaret för borgenslån som dansteatern hade.

Genom förhöret med S-O.L. har framkommit att de kontakter B.H. haft med kronofogdemyndigheten gällt hos myndigheten redan restförda skatter och att upprätta en avbetalningsplan för dessa. Av förhöret har vidare framkommit att myndigheten uppställer som villkor för upprättande av avbetalningsplan för restförda skatter att de löpande skatterna betalas.

Domskaäl. B.H. har i egenskap av ställföreträdare för Dansteater Nord åsidosatt sin skyldighet att inbetala skatt som innehållits för annan med de belopp och under de uppbörds månader åklagaren gjort gällande i HovR:n.

Av utredningen framgår att B.H. varit medveten om sin skyldighet att för varje uppbördstermin inbetala de innehållna skattebelopp som åtalet avser. Det framgår vidare att det måste ha stått klart för henne att hon på grund av bristande likviditet hos Dansteater Nord inte i tid kunnat inbetala under respektive redovisningsperiod innehållna skattemedel. Trots detta fortsatte B.H. verksamheten i stället för att få till stånd en avveckling av dansteaterns verksamhet. Av det anförda följer att B.H. uppsåtligen underlåtit att fullgöra sina skyldigheter att inbetala skattemedlen. Varken vad som förevarit vid B.H:s kontakter med kronofogdemyndigheten eller hennes bristande vetskap om att hennes handlande varit brottsligt kan fria henne från ansvar.

I påföljdsdelen upptar HovR:n följande. Straffet för sådan gärning B.H. begått är böter eller, om gärningen rör betydande belopp eller annan försvårande omständighet föreligger, fängelse i högst ett år. Det nu ifrågakommande skattebeloppet om tillhoppa drygt 200 000 kr får anses som avsevärt, och de underlåtna inbetalningarna hänför sig till ett förhållandevis stort antal uppbördsterminer. Vidare kan konstateras att B.H. under lång tid bedrivit sin dansteaterverksamhet i allt fall till betydande del med hjälp av icke inbetalade skattebelopp. Emellertid anser HovR:n att nu angivna omständigheter inte, inte ens sammantagna med varandra, utgör tillräckliga skäl för att tillämpa den strängare straffskalan. B.H. skall således dömas till böter.

Vad sedan angår frågan om betalningsskyldighet enligt 77 a § uppbördslagen skall vid angiven utgång i ansvarsdelen sådan skyldighet åläggas B.H. tillsammans med Dansteater Nord, om inte särskilda skäl skulle föreligga att jämka eller efterge denna betalningsskyldighet. Härom är följande att säga. B.H. har helt uppenbart inte haft någon personlig vinning av att underlåta att korrekt sköta skatteinbetalningarna. Tvärtom synes hon ha arbetat ideellt i stor utsträckning och B.H. har vidare satsat egna medel för att upprätthålla verksamheten. Hon har även efter det att Dansteater Nord upphört påtagit sig personligt betalningsansvar för borgenslån som tagits för dansteatern. Vidare har hon till kronofogdemyndigheten av egna medel inbetalat mer än 50 000 kr i olika omgångar, alltså inte obetydliga summor. Med hänsyn härtill och till att B.H. nu måste anses ha mycket begränsad betalningsförmåga finner HovR:n särskilda skäl föreligga för en jämkning av betalningsskyldigheten. Det beloppet

som B.H. har att utge kan bestämmas till 20 000 kr.

Domslut. Med upphävande av TR:ns domslut i ansvarsdelen dömer HovR:n B.H. för brott mot uppbördslagen enligt 81 § 1 st uppbördslagen (1953:272) till dagsböter 80 å 10 kr.

Med ändring av TR:ns domslut i denna del förpliktar HovR:n B.H., enligt 77 a § 1 st samma lag, att tillsammans med föreningen Dansteater Nord till staten utge 20 000 kr.

B.H. sökte revision och yrkade att åtalet skulle ogillas och att hon i vart fall skulle befrias från betalningsskyldighet enligt 77 a § uppbördslagen.

Riksåklagaren medgav dels bifall till B.H:s revisionstalan såvitt åtalet avsåg uppbördsterminerna under januari-maj 1986, dels viss nedsättning av det ådömda bötesstraffet, men bestred ändring i övrigt i ansvarsdelen.

Såvitt gällde betalningsskyldigheten enligt 77 a § uppbördslagen gjorde Riksåklagaren gällande att HovR:ns dom borde undanröjas på grund av domvilla enär åklagaren inte varit behörig att fullfölja talan i denna del. Riksskatteverket medgav i denna del att B.H:s betalningsskyldighet nedsattes till 13 380 kr men bestred ändring i övrigt.

Målet avgjordes efter huvudförhandling (Riksåklagaren genom tf byråchefen S.L., Riksskatteverket genom avdelningsdirektören H.Å.).

HD (JustR:n Vängby, Freyschuss, Sterzel, Danelius, referent, och Westlander) beslöt följande dom: Domskäl. Sedan det i början av 1986 visat sig att Dansteater Nord saknade tillräckliga medel för att inbetala innehållna skattebelopp, tog B.H. kontakt först med skattemyndigheterna och sedan, i april 1986, med kronofogdemyndigheten för att rådgöra om det uppkomna läget. Med den senare myndigheten träffades därefter överenskommelse om en avbetalningsplan för de skatter som skulle ha inbetalats i januari-maj 1986. Denna plan godkändes formellt av kronofogdemyndigheten d 18 juni 1986. Dansteater Nord gjorde till en början avbetalningar i enlighet med denna plan men fick svårigheter att verkställa den slutbetalning som skulle ske d 31 juli 1987. På B.H:s begäran gick kronofogdemyndigheten därför med på att revidera planen på så sätt att ett mindre belopp skulle betalas d 31 juli 1987 och återstoden avbetalas med månatliga belopp fram till d 31 aug 1988. Dessa skattebelopp hade helt inbetalats i juli 1988. Såvitt avser de till 1987 hänförliga skattebeloppen förekom vissa smärre förseningar vid inbetalning av de belopp som förföll till betalning i oktober och november nämnda år. Större problem uppkom i fråga om inbetalning av det i januari 1988 förfallna beloppet, 4 350 kr. Av en d 14 april 1988 av kronofogdemyndigheten upprättad promemoria framgår att B.H. begärt att teatern skulle få betala ett restfört belopp, som inkluderade såväl skatt som arbetsgivaravgift, jämte restavgift d 31 juli 1988, då även skulden enligt den tidigare avbetalningsplanen skulle ha slutbetalats. Ett sådant uppskov med betalningen medgavs av kronofogdemyndigheten, varefter betalning skedde inom den sålunda bestämda tiden.

B.H. har inför HD redogjort för hur hon under 1988 såg på Dansteater Nords fortsatta verksamhet. Hon har i huvudsak upplyst följande. På grund av de ekonomiska svårigheterna övervägde hon 1988 att lägga ner verksamheten, och vid sina samtal med företrädare för stat och kommun ställde hon ett "ultimatum" av innehåll att hon ansåg verksamheten kunna fortsätta endast under förutsättning att teatern fick kraftigt höjda offentliga bidrag. De personer som hon talade med inbegrep både kulturministern och företrädare för Statens kulturråd och för Umeå kommun, och de fann det alla angeläget att teatern, som var den enda dansteatern i Norrland, skulle fortsätta sin verksamhet. Härav drog hon slutsatsen att hon också kunde påräkna tillräckliga finansiella resurser för detta ändamål. Hon beslöt därför att inte lägga ner teatern utan såg i stället till att hon hade dansare och annan personal för den följande säsongen. Under första halvåret 1989 kunde teatern visserligen inte fullgöra sin

skyldighet att i tid inbetala skatter, men hon räknade med att myndigheterna inte skulle ha något att invända mot att dessa skatter betalades senare med hjälp av de förhöjda anslag som hon väntade sig efter d 1 juli 1989. Besked om de anslag som beviljats lämnades henne först i mars eller april 1989 av Statens kulturråd och först i maj 1989 av Umeå kommun. Det visade sig då att de förhöjningar som hon räknat med uteblev, varför teatern inte kunde, som planerat, inbetala de eftersläpande skatterna. Hon har emellertid senare gjort vad som stått i hennes makt för att betala dessa skatter och därvid även använt privata tillgångar.

Kulturchefen C.H., som under den aktuella tiden var kulturchef i Umeå, har, hörd som vittne, bekräftat att man från Umeå kommuns sida fann det angeläget att dansteatern skulle bestå och att man vid de samtal som fördes med B.H. uppmuntrade henne att fortsätta sin verksamhet.

Vad som framkommit i målet visar att B.H. som ansvarig för Dansteater Nord stod i spetsen för en verksamhet som allmänt betraktades som kulturellt värdefull men som samtidigt var i hög grad beroende av bidrag från det allmänna. B.H. uppmuntrades från olika håll att hålla dansteatern vid liv. För att fortsätta verksamheten tvingades hon att engagera personal och göra ekonomiska åtaganden långt innan de anslagsbeslut fattats som utgjorde den finansiella grunden för verksamheten. Detta ledde till att teaterns och hennes egen ekonomiska situation blev mycket sårbar.

Det saknas anledning att ifrågasätta att B.H., vid de tillfällen då teatern inte punktligt kunde fullgöra sin skyldighet att inbetala skatter, utgick från att teatern senare skulle kunna inbetala beloppen. Hon tycks också ha uppfattat situationen så, att skattemyndigheterna och kronofogdemyndigheten hade förståelse för hennes situation och var beredda att acceptera vissa eftersläpningar vid inbetalningar av skatter, särskilt som teaterverksamheten bedömdes som värdefull för det norrländska kulturlivet.

Stöd för sin uppfattning om myndigheternas förstående hållning kunde hon också hämta i det förhållandet att kronofogdemyndigheten i fråga om 1986 års skatter varit beredd att först acceptera en avbetalningsplan och att senare, när ytterligare svårigheter uppkommit, revidera denna plan i syfte att anpassa sig till teaterns växlande betalningsförmåga. Riksåklagaren har, med hänvisning till denna uppgörelse med kronofogdemyndigheten, godtagit att B.H. i fråga om 1986 års skatter inte gjort sig skyldig till brott mot 81 § 1 st uppbördslagen. Något ansvarsyrkande kvarstår därför inte i denna del.

Även när det gäller 1987 års skatter hade B.H. med kronofogdemyndigheten träffat en uppgörelse om en avbetalningsplan, som endast omfattade i januari 1988 förfallna skatter och arbetsgivaravgifter. Överenskommelsen härom ingicks visserligen först någon tid efter det att inbetalningen skulle ha skett. Emellertid avsåg den icke fullgjorda betalningen denna gång ett förhållandevis litet belopp, och det saknas med hänsyn till omständigheterna anledning att anse att B.H. förfarit uppsåtligt eller gjort sig skyldig till grov oaktsamhet i fråga om underlåtenheten att i rätt tid inbetala detta belopp.

Det är förståeligt om B.H. genom vad som förekommit i fråga om 1986 och 1987 års skatter kunde få uppfattningen att kronofogdemyndigheten även i fortsättningen skulle ha förståelse för hennes prekära situation och vara beredd att överse med att skatteinbetalningarna skedde med viss oregelbundenhet, och detta trots att det i myndighetens beslut d 18 juni 1986 i den tryckta texten angavs att medgivandet till avbetalning skulle förfalla om teatern inte betalade de skatter och allmänna avgifter som förföll till betalning under avbetalningstiden. De förespeglningar hon tyckte sig ha fått om att tillräckliga finansiella bidrag skulle utgå efter d 1 juli 1989 måste också antas ha varit av betydelse för hennes beslut att fortsätta teaterns verksamhet under budgetåret 1988-1989. Det kan visserligen sägas att hon gjort en alltför optimistisk bedömning av möjligheterna att få ökade bidrag. Emellertid kunde det knappast förväntas av henne att hon på eget initiativ skulle lägga ner teaterns

verksamhet i ett läge då de kulturvårdande myndigheterna hade sökt påverka henne att hålla teatern vid liv och hon trodde att deras intresse för saken också skulle resultera i att de nödvändiga ekonomiska resurserna ställdes till hennes förfogande. Vid en samlad bedömning av dessa olika omständigheter kan det inte anses att B.H. handlat uppsåtligt eller med grov oaktsamhet när hon under första halvåret 1989 underlät att för teaterns räkning inbetala förfallna skatter.

Av det anförda följer att åtalet mot B.H. för brott mot uppbördslagen skall ogillas.

Såvitt gäller betalningsskyldigheten enligt 77 a § uppbördslagen har HovR:n prövat det av åklagaren framställda ändringsyrkandet trots att det ankom på Riksskatteverket att föra talan i denna del av målet och åklagaren inte hade styrkt sin behörighet att företräda denna myndighet. Vad som härvid förekommit utgör en sådan domvilla som enligt 59 kap 1 § 1 st 4 RB bör föranleda att HovR:ns dom i denna del undanröjs. Med hänsyn till utgången i ansvarsdelen saknas anledning att återförvisa frågan om betalningsskyldigheten till HovR:n för ny handläggning.

Domslut. Med ändring av HovR:ns domslut i ansvarsdelen ogillar HD åtalet.

HD undanröjer HovR:ns domslut såvitt B.H. förklarats betalningsskyldig enligt 77 a § uppbördslagen.

HD:s dom meddelades d 30 mars 1994 (nr DB 83).

Sökord: Skatt; Uppbördslagen; Grov oaktsamhet; Domvilla

Litteratur:
